

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-376/14 PPU

C
przeciwko
M

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Supreme Court (Irlandia)]

Odesłanie prejudycjalne — Pilny tryb prejudycjalny — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Bezprawne zatrzymanie — Pojęcie „zwykłego pobytu” dziecka

Streszczenie – wyrok Trybunału (trzecia izba) z dnia 9 października 2014 r.

1. *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie nr 2201/2003 — Wniosek o powrót dziecka — Zabranie dziecka mające miejsce zgodnie z orzeczeniem sądowym podlegającym tymczasowemu wykonaniu, które zostało następnie uchylone orzeczeniem sądowym ustalającym miejsce pobytu dziecka w państwie członkowskim pochodzenia — Spoczywający na sądzie rozpoznającym wniosek o powrót dziecka obowiązek sprawdzenia miejsca zwykłego pobytu bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym zatrzymaniem*
(rozporządzenie Rady nr 2201/2003, art. 2 ust. 11, art. 11)
2. *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie nr 2201/2003 — Pojęcie „zwykłego pobytu” dziecka — Kryteria oceny — Zabranie dziecka mające miejsce zgodnie z orzeczeniem sądowym podlegającym tymczasowemu wykonaniu, które zostało następnie uchylone orzeczeniem sądowym ustalającym miejsce pobytu dziecka w państwie członkowskim pochodzenia — Ocena przez sąd państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało zabrane, który rozpoznaje wniosek o powrót dziecka, całości szczególnych okoliczności konkretnego przypadku*
(rozporządzenie Rady nr 2201/2003, art. 2 ust. 11, art. 8, 10, 11)
3. *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie nr 2201/2003 — Zabranie dziecka mające miejsce zgodnie z orzeczeniem sądowym podlegającym tymczasowemu wykonaniu, które zostało następnie uchylone orzeczeniem sądowym ustalającym miejsce pobytu dziecka w państwie członkowskim pochodzenia — Dziecko, które bezpośrednio przez zatrzymaniem miało jeszcze zwykły pobyt we wspomnianym państwie członkowskim — Bezprawne zatrzymanie — Dziecko, które bezpośrednio przez zatrzymaniem nie*

miało już zwykłego pobyt w państwie członkowskim pochodzenia — Orzeczenie oddalające wniosek o powrót, które winno być wydane bez uszczerbku dla stosowania norm dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w innym państwie członkowskim

(rozporządzenie Rady nr 2201/2003, art. 11)

1. Artykuł 2 pkt 11 i art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy zabranie dziecka miało miejsce zgodnie z orzeczeniem sądowym podlegającym tymczasowemu wykonaniu, które zostało następnie uchylone orzeczeniem sądowym ustalającym miejsce pobytu dziecka w miejscu zamieszkania rodzica mieszkającego w państwie członkowskim pochodzenia, rozpoznający wniosek o powrót dziecka sąd państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało zabrane, powinien sprawdzić, dokonując oceny całości szczególnych okoliczności konkretnego przypadku, czy dziecko bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym zatrzymaniem miało jeszcze zwykły pobyt w państwie członkowskim pochodzenia. W ramach tej oceny należy uwzględnić okoliczność, że orzeczenie sądowe zezwalające na zabranie mogło być wykonywane tymczasowo i że wniesiono od niego apelację.

W istocie zgodnie z definicją bezprawnego uprowadzenia albo zatrzymania podaną w art. 2 pkt 11 rozporządzenia nr 2201/2013, w brzmieniu bardzo podobnym do brzmienia art. 3 konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, uprowadzenie albo zatrzymanie, aby było uznane za bezprawne w rozumieniu rozporządzenia, musiało naruszyć prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt. Z definicji tej wynika, iż bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie w rozumieniu art. 2 pkt 11 rozporządzenia zakłada, że dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt w państwie członkowskim pochodzenia, oraz iż jest skutkiem naruszenia prawa do pieczy nad dzieckiem przyznanego zgodnie z prawem tego państwa członkowskiego.

Co się tyczy art. 11 ust. 1 omawianego rozporządzenia, przewiduje on, że stosuje się ust. 2–8 tego artykułu, jeżeli podmiot sprawujący pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego „w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt”. Należy wywieść z tego, że tak nie jest, gdy dziecko bezpośrednio przed zabranieniem lub zatrzymaniem nie miało zwykłego pobytu w państwie członkowskim pochodzenia. W rezultacie zarówno z art. 2 pkt 11, jak i z art. 11 ust. 1 owego rozporządzenia wynika, że art. 11 może mieć zastosowanie dla celów uwzględnienia wniosku o powrót tylko wtedy, gdy dziecko bezpośrednio przed zarzucanym bezprawnym zatrzymaniem miało zwykły pobyt w przyjmującym państwie członkowskim.

(por. pkt 46–49, 57; pkt 1 sentencji)

2. Co się tyczy pojęcia „zwykłego pobytu” w rozumieniu art. 8 i 10 rozporządzenia nr 2201/2003 dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, znaczenie i zakres tegoż pojęcia należy ustalić w szczególności w zależności od celu wynikającego z motywu 12 rozporządzenia, zgodnie z którym podstawy jurysdykcji ustanowione w tym rozporządzeniu są ukształtowane zgodnie z zasadą dobra dziecka, w szczególności według kryterium bliskości.

Ponadto sąd krajowy powinien ustalić zwykły pobyt dziecka przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności faktycznych danego przypadku. W tym względzie, oprócz fizycznej obecności dziecka na terytorium państwa członkowskiego muszą być przyjęte inne czynniki mogące wykazać, że obecność ta nie ma w żadnym razie charakteru tymczasowego lub okazjonalnego i że miejsce pobytu dziecka odnosi się do miejsca, gdzie dziecko wykazuje pewną integrację ze środowiskiem społecznym i rodzinnym.

W tym celu należy w szczególności wziąć pod uwagę długość, regularność, warunki oraz motywy pobytu i przenosin rodziny do danego państwa członkowskiego, obywatelstwo dziecka, miejsce i warunki uczęszczania do szkoły, znajomość języków, a także więzi rodzinne i społeczne dziecka w tym państwie członkowskim. Zamiar osiedlenia się rodziców lub jednego z rodziców wraz z dzieckiem w innym państwie członkowskim manifestujący się w pewnych oznakach zewnętrznych, jak zakup lub najem mieszkania w tym państwie członkowskim, może stanowić wskazówkę co do zmiany miejsca zwykłego pobytu dziecka.

Ponadto długość pobytu może służyć jedynie jako wskaźnik przy ocenie ogółu okoliczności właściwych konkretnej sprawie.

Pojęcie „zwykłego pobytu” dziecka widniejące w art. 2 pkt 11 i w art. 11 rozporządzenia nr 2201/2013 nie może mieć treści różnej od pojęcia „zwykłego pobytu” zawartego w art. 8 i 10 tego rozporządzenia. Z tego względu rozpoznający wniosek o powrót na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę i art. 11 rozporządzenia nr 2201/2013 sąd państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało zabrane, powinien sprawdzić, czy dziecko bezpośrednio przed zarzucanym zabránieniem albo zatrzymaniem miało zwykły pobyt w państwie członkowskim pochodzenia, przy uwzględnieniu ogółu okoliczności właściwych konkretnej sprawie według wskazanych powyżej kryteriów oceny.

Badając w szczególności motywy pobytu dziecka w państwie członkowskim, do którego zostało ono zabrane, i zamiar rodzica, które je tam zabrał, należy uwzględnić fakt, że orzeczenie sądowe zezwalające na zabranie mogło być wykonywane tymczasowo i że wniesiono od niego apelację. Okoliczności te nie przemawiają bowiem na korzyść ustalenia, że doszło do przeniesienia miejsca zwykłego pobytu dziecka.

W świetle konieczności zapewnienia ochrony dobra dziecka elementy te należy w ramach oceny całości szczególnych okoliczności wyważyć z innymi elementami faktycznymi mogącymi wykazać pewną integrację dziecka ze środowiskiem społecznym i rodzinnym od chwili zabrania, a w szczególności czasem, który upłynął między tym zabránieniem a orzeczeniem sądowym uchylającym orzeczenie zapadłe w pierwszej instancji i ustalającym miejsce pobytu dziecka w miejscu zamieszkania rodzica mieszkającego w państwie członkowskim pochodzenia. Natomiast czas, który upłynął od tego orzeczenia, nie może w żadnym przypadku być wzięty pod uwagę.

(por. pkt 50–56)

3. Rozporządzenie nr 2201/2003 dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy zabranie dziecka miało miejsce zgodnie z orzeczeniem sądowym podlegającym tymczasowemu wykonaniu, które zostało następnie uchylone orzeczeniem sądowym ustalającym miejsce pobytu dziecka w miejscu zamieszkania rodzica mieszkającego w państwie członkowskim pochodzenia, zatrzymanie dziecka w tym państwie członkowskim po wydaniu tego drugiego orzeczenia jest bezprawne, a art. 11 rozporządzenia ma zastosowanie, jeśli zostanie uznane, iż dziecko bezpośrednio przez tym zatrzymaniem miało jeszcze zwykły pobyt we wspomnianym państwie członkowskim.

Jeśli zostanie uznane – przeciwnie – że dziecko nie miało już w tej chwili zwykłego pobytu w państwie członkowskim pochodzenia, orzeczenie oddalające wniosek o powrót oparty na tym przepisie jest wydawane bez uszczerbku dla stosowania ujętych w rozdziale III tegoż rozporządzenia norm dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w innym państwie członkowskim.

W tym względzie okoliczność, że po wydaniu wyroku w pierwszej instancji zwykły pobyt dziecka mógł ulec zmianie w toku postępowania apelacyjnego i że zmiana ta zostaje w odpowiednim przypadku stwierdzona przez sąd rozpoznający wniosek o powrót na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę i art. 11 wspomnianego rozporządzenia, nie może stanowić elementu, na który mógłby powoływać się rodzic zatrzymujący dziecko z naruszeniem prawa do pieczy w celu przedłużenia sytuacji faktycznej stworzonej jego bezprawnym zachowaniem i w celu przeciwstawienia się wykonaniu wydanego w państwie członkowskim pochodzenia orzeczenia w sprawie wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej, które jest w tym państwie wykonalne i które zostało doręczone.

Uznanie, że stwierdzenie zmiany zwykłego pobytu dziecka dokonane przez sąd rozpoznający taki wniosek pozwala na przedłużenie takiej sytuacji faktycznej i przeszkodzenie w wykonaniu takiego orzeczenia, stanowiłoby bowiem obejście mechanizmu ustanowionego w sekcji 2 rozdziału III rozporządzenia nr 2201/2013 i pozbawiłoby sensu ten mechanizm.

Podobnie wniesienie środka zaskarżenia na takie orzeczenie w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej wydane przez państwo członkowskie pochodzenia nie może mieć konsekwencji w odniesieniu do wykonania tego orzeczenia.

(por. pkt 67–69; pkt 2 sentencji)